

Oppon. 4.º Notio entis transcendentis est maxime potentialis. Atqui notio maxime potentialis significat meram essentiam determinabilem per differentias formales. Ergo.

Resp. Dist. mai. Notio entis dicitur maxime potentialis, quia confuse, licet actu continet sua inferiora, *Conc.* Quia continet potestate omnia de quibus dicitur, *Neg. Contradist. min. et Neg. cons.* Ex superius explicatis intelligitur quo sensu notio entis dicitur potentialis relate ad sua inferiora; quatenus nempe licet actu significat inferiora, cum sumatur ab esse, quod est ultima rei actualitas; nihilominus ea denotat confuse, quia abstrahit a quolibet determinato modo essendi.

ARTICULUS V.

UTRUM NOTIO ENTIS SIT GENERICAE.

QUAESTIO DEFINITUR. Ex iis quae superius disputavimus de ratione secundum quam ens descendit ad sua inferiora perspicue eruitur notionem entis non esse genericam et consequenter ens non esse supremum aliquod genus ad quod revocatur praedicamenta tamquam genera inferiora et secundaria. Attamen ob quaestionis praestantiam non erit inutile hanc veritatem quae est consecrarium superioris doctrinae breviter saltem in propria forma directe demonstrare. Ex opposito quippe placito aliqui occasionem sumpserunt docendi, non solum creaturas, sed ipsum Deum collocari posse sub aliquo genere. Huiusmodi autem error subverti rite et radiciter evelli haud potest, nisi ostendendo ens non posse esse genus, ut sapienter facilitatum videmus ab Angelico Doctore, qui sane perspexit has duas veritates esse inter sese mutuo nexas et iugatas. Quare ad problema solvendum accedamus.

PROPOSITIO.

Notio entis non est generica; ideoque ens minime dici potest supremum aliquod genus relate ad sua inferiora.

Prob. prop. Arg. 1.um Ad notionem genericam habendam duae potissimum requiruntur conditiones; nimirum 1) ut illa notio ita conveniat speciebus, ut differentiae specificae determinantes genus ad speciem sint extra generis notionem; 2) ut notio generica cum ad singulas oppositasque species descendit, remaneat eadem et invariata. Atqui neutra ex his conditionibus competit notioni entis cum praedicatur de suis inferioribus. Ergo ens transcendens non est supremum aliquod genus. Etenim, ut argumentum satis per se perspicuum

paucis evolvamur, cum ens denotat essentiam simul et esse rerum, non potest determinari per differentiam, quae eius ambitum praetregrediat; quia ens de omnibus dicitur, quae aliquo modo dicunt ordinem ad esse. Exinde etiam elucet notionem entis non remanere invariantam in suis inferioribus, quia significat esse per quod inferiora distinguuntur. Audi S. Thomam: « Ens non potest esse genus alicuius. Omne enim genus habet differentias quae sunt extra essentiam generis. Nulla autem differentia posset inveniri, quae esset extra ens, quia non ens non potest esse differentia » (1).

Arg. 2.um Cum genus praedicatur in quid, denotat quidditatem eorum de quibus praedicatur de cuius intellectu non est esse; nam quidditas generis non communicatur secundum unum esse omnibus, sed solum secundum unam rationem communem. Atqui ens non dicit meram quidditatem, sed significat etiam esse, quod nulli potest esse substantia, ut docet Philosophus (2 *Poster. Analyt. text. 7*); sumitur quippe ab actu essendi. Ergo ens non est genus (2).

Confirmatur auctoritate S. Thomae et Damasceni. Quod divisio entis in substantiam et accidens non sit separatio generis in species, sed potius, ut dicit Boetius, quaedam enumeratio, ita declaratur a S. Thoma: « Per se existere non est definitio substantiae, quia per hoc non demonstratur quidditas eius, sed eius esse, et sua quidditas non est suum esse, alias non posset esse genus: quia esse non potest esse commune per modum generis, cum singula contenta in genere differant secundum esse. Sed definitio, vel quasi definitio substantiae est: *Res habens quidditatem cui acquiritur esse vel debetur non in alio.* Similiter esse in subiecto non est definitio accidentis, sed e contrario: *Res cui debetur esse in alio* » (3).

Eandem doctrinam ita eleganter evolvit Damascenus: « Quamquam cum substantia, tum accidens scindantur ab ente; haud tamen ens genus eorum est. Nam illa entis quidem nomen recipiunt, et non item definitionem. Ens quippe in hunc modum definitum. Ens aut est quod per se existit, nec alia re ut subsistat opus habet; vel est quod per se non potest esse, sed in altero suum esse habet. Substantia autem illud tantum est, quod per se existit, nec alia re ut subsistat opus habet. En substantia totam entis definitionem non accipit; nec proinde ens genus est respectu substantiae; species enim integram generis sui definitionem absque ulla diminutione suscipit. At nec accidens entis species est, neque enim integram entis definitionem recipit, sed dimidiam partem dumtaxat. Accidens quippe res est quae per se esse non potest, sed solum in altero suum esse habet...

(1) 1 p. q. 3, a. 5.

(2) Cf. COSMUM ALAM. Log. q. 9, a. 2.

(3) 4 *Sent. Dist. 12, q. 1, a. 1 ad 2.*

Quapropter licet ens in substantiam et accidens dividatur, eorum genus non est » (1).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Oppon. 1.º Illud est genus, iuxta Philosophum, quod est naturaliter primum, ita ut eo pereunte omnia intereant. Atqui ente pereunte omnes rerum naturae corruunt. Ergo ens est genus (2).

Resp. Dist. mai. et sensum verborum Aristotelis. Illud est genus quod est naturaliter primum, et ad quod reliqua adduntur per differentias contrahentes, *Conc.* Ad quod reliqua adduntur per expressionem alicuius modi particularis, qui non exprimitur nomine et conceptu communi, *Neg. Contradist. min. et Neg. cons.*

Explico. Solutio difficultatis eruitur ex ipsis verbis Philosophi, nam in eodem contextu subdit veram rationem quamobrem ens non sit genus, licet sit primum et generalissimum, nempe quod nulla differentia participat genus, quod in differentiis non includitur; cum contra ens participetur ab omnibus differentiis quae per seipsas sunt ens. Exinde concluditur ens non esse genus proprie dictum, sed commune secundum analogiam dictum, ideoque principium analogicum.

Rationem a Philosopho traditam sic proponit S. Thomas: « Nulla differentia participat actu genus, quia differentia sumitur a forma, genus autem a materia. Sicut rationale a natura intellectiva, animal a natura sensitiva. Forma autem non includitur in essentia materiae actu, sed materia est in potentia ad ipsam. Et similiter differentia non pertinet ad naturam generis; sed genus habet differentiam potestate. Et propter hoc differentia non participat genus, quia cum dico *rationale*, significo aliquid habens rationem. Nec est de intellectu rationalis quod sit animal. Illud autem participatur quod est de intellectu participantis... Nulla autem posset differentia sumi de cuius intellectu non esset unum et ens. Unde unum et ens non possunt habere aliquas differentias. Et ita non possunt esse genera, cum omne genus habeat differentias. Est autem veritas, quod unum et ens non sunt genera, sed sunt omnibus communia analogice » (3).

Oppon. 2.º Omnia entia sunt unius generis, quia pertinent ad unam scientiam, nempe ad Metaphysicam cuius sunt subiectum. Atqui si omnia entia sunt unius generis, ens commune est genus. Ergo notio entis est generica.

Resp. Dist. mai. Omnia entia sunt unius generis scibilibus, *Conc.* Unius generis praedicabilibus, *Neg. Contradist. min. et Neg. cons.*

(1) *Dialect.* cap. X.

(2) *Arist.* *Metaph.* lib. XI, cap. I, n. 13.

(3) *Metaph.* lib. XI, lect. I fine.

Explico. Genus potest sumi dupliciter; vel presse, et est genus praedicabile, nempe illud quod definitur a Porphyrio, et hoc sensu ens minime dici potest genus, quia ens non praedicat simplicem rei quidditatem, quod proprium est generis; vel late, et sumitur pro subiecto scibili, quod etiam dicitur genus scibile, et hoc genus potest esse etiam analogum. Siquidem ab Aristotele ens dicitur subiectum Metaphysicae et simul dicitur analogum (1), quod analogum ab eodem Philosopho declaratur sufficiens medium et subiectum demonstrationis (2).

Oppon. 3.º Illud quod praedicatur de pluribus differentiis specie in quid, merito dicitur genus. Atqui ens praedicatur de pluribus differentiis specie in quid, cum sit praedicatum quidditativum. Ergo ens est genus.

Resp. Dist. mai. Quod praedicatur in quid et significat naturam et rationem simpliciter unam est genus, *Conc.* Quod significat naturam secundum quid seu proportionaliter unam est genus, *Neg. Contradist. min. et Neg. cons.*

Solutio evidentiis patebit ex dicendis de unitate conceptus analogi.

Oppon. 4.º *Esse* est aliquid commune omnibus omnino rebus. Atqui si esse est commune, notio entis est generica, quia significat rationem simpliciter unam. Ergo ens praedicatur ut genus.

Resp. Dist. mai. *Esse* est aliquid omnibus commune ut actus distinguens, *Conc.* Ut potentia, *Neg. Contradist. min. et Neg. cons.* Sicut essentia est aliquid commune omnibus rebus, quae vigent extra animam, ita et esse: verum cum hoc discrimine ut essentia sit communis per modum potentiae; et ex adverso esse sit commune per modum actus. Cum autem actus sit distinctivus, res quae conveniunt in aliqua ratione essentiali, discernuntur per esse. Quare notio entis quae sumitur ab esse significat id per quod res distinguuntur, licet generatim et confuse; ideoque numquam erit ratio simpliciter una.

Oppon. 5.º Genus substantiae immediate significat diversas naturas, nempe substantias corruptibiles et incorruptibiles. Atqui etiam ens significat diversas res. Ergo ens est genus.

Resp. Dist. mai. Genus substantiae indicat plures naturas quae sunt diversae secundum intentionem, *Neg.* Quae sunt diversae secundum rem, *Conc. Dist. min.* Ens significat diversas naturas tum secundum rem, tum secundum intentionem, *Conc.* Solum secundum rem, *Neg.*

Explico. Non est confundendum genus logicum cum genere metaphysico. Substantiae enim corruptibiles et incorruptibiles conveniunt in genere logico, nempe in intentione generis secundum rationem omnino eandem, licet discrepent in genere metaphysico. Sic corru-

(1) *Metaph.* lib. IV, text. 1 et 2.

(2) *Poster. Analyt.* lib. II, text. 23, 25, 26.

pibile et incorruptibile dicuntur genere diversa. Contra ea res minime conveniunt in aliqua intentione entis secundum rationem omnino eandem: et ideo ens non potest esse genus (1).

SCHOLION. Confertur doctrina S. Thomae cum placitis Scoti. Ex iis quae hactenus a nobis commemorata sunt, cuilibet cogitate consideranti apparet nobilissima veritas et admirabilis nexus doctrinarum, qui viget in Metaphysica, quam ex Aristotele S. Thomas docuit. Doctor quippe Angelicus ex illa veritate exorsus, quod entia creata sint realiter composita ex essentia et esse, explicat proprium conceptum entis ab intellectu nostro efformatum per hoc, quod ens significet id quod habet esse, seu id quod est. Cum autem diversae naturae seu perfectiones, quae in mundo sunt, patefaciant diversos essendi modos, quia diversimode esse recipiunt: hinc diversa rerum genera dividunt et contrahunt communem entis notionem, quae secatur in decem praedicamenta secundum decem diversos modos habendi esse seu essendi.

Verum humana ratio per res visibiles, in quibus esse est inherens et non subsistens, ascendit ad cognitionem Dei, in quo esse non est actus inherens, sed subsistens (2); ideoque sibi vindicat modum essendi infinite perfectum, et ab omnibus aliis per suam ipsam simplicissimam realitatem diversum. Huic Primae Causae ratio humana tribuit notionem entis; et licet ex imperfecto modo concipiendi exprimat esse Dei per modum concretionis et compositionis; tamen intellectus attribuens Deo esse transcendit modum significandi et Deo tribuit id quod significatur, non modum significandi (3).

Quocirca ens praedicatum de Deo importat ipsum esse subsistens, et actum purissimum et irreceptum, et essendi modum infinite perfectum; praedicatum de rebus creatis importat decem essendi modos quia importat decem diversos modos recipiendi actum essendi, quorum primus pertinet ad substantiam, reliqui novem ad accidentales naturas. Quod in causa est, quamobrem ens non sit praedicatum univocum Deo et creaturis, substantiae et accidentibus, cum ens non contrahatur ad sua inferiora per differentias formales, quae sint extraneae naturae ab ipso; sed per diversos essendi modos, qui ipsam notionem entis constituent, licet secundum rationem ab ipsa distinguantur; nam aliquid exprimitur, quod non exprimitur nomine entis, ita tamen ut de eo praedicari possit ens.

Exinde etiam Angelicus vestigia premens Philosophi concludit, ens non esse genus, cum genus praedicetur univoce de pluribus differen-

(1) Pro aliis difficultatibus consule COSMUM ALAM. Log. q. 9, a. 2.

(2) *QQ. DD. De Pot.* q. 7, a. 2 ad 7.

(3) S. THOM. loc. cit.

tibus specie; nempe differentibus per naturam extraneam a genere, quod de ente affirmari non potest, cum ab ipso nihil sit extraneum. Ex eo autem quod ens non sit genus ulterius infert S. Thomas, Deum non esse in genere, quia ens praedicatum de Deo non significat quidditatem habentem esse, sed ipsum esse cum quidditate identificatum. Hinc postquam demonstraverit ens non esse genus, concludit inquiens: « Relinquitur ergo quod ens non sit genus. Unde ex hoc de necessitate concluditur quod Deus non sit in genere » (1).

Huic Angelici Praeceptoris nobilissimae doctrinae, quae versatur circa ipsa Metaphysicae fundamenta, quaeque consequenter longius serpit, totamque philosophiam late pervadit, e regione opponuntur placita philosophiae Scotisticae. Scotus quippe exordia ducit ab identitate essentiae et existentiae in naturis creatis, et exinde deducit ens significare praedicamenta mediate, contrahi in illis per differentias formales, posse abstrahi a praedicamentis, esse univocum Deo et creaturis, substantiae et accidenti. Licet non admittat Deum esse in genere, tamen hoc ab ipso non asseritur consequenter: uti enim probat Aquinas, ens non est genus, quia non praedicatur univoce, et non contrahitur per differentias extra ipsum positas; et ex hoc rite concluditur Deum non esse in genere. Quare Scotus asserendo Deum non esse in genere, rationes a S. Thoma et ab Henrico Gandavensi prolatas eludere et convellere tentat (2).

Quaenam autem ex istis oppositis S. Thomae et Scoti doctrinis veritati melius ac securius consulat cordatus quisque iudicare per se poterit; praesertim si considerat Christianae et Peripatetico-Scholasticae philosophiae subversores haud raro usos esse doctrinis a Scoto traditis de univocitate entis, de potentia et actu, et de rerum distinctione: cum contra a principis philosophandi ab Aquinate traditis semper abhorruerint. Probe enim intelligebant errores ab ipsis in vulgus disseminatos ex firmissimis S. Thomae principis non confirmari, sed potius subverti, opprimique; ideoque in aliis officinis sua arma paraverant, et cum aliis propria iunxerunt castra. Sapientissime ergo Supremus Ecclesiae Catholicae Magister Leo XIII P. M. iussit philosophiam esse revocandam ad firmissima Thomae Aquinatis principia, ex quibus perperam admodum fuerat separata.

(1) *Contra gent.* lib. I, cap. XXV.

(2) SCOTUS, 1 *Sent.* Dist. 8, q. 3.